

Nr 54.

Av herr Lundberg m. fl., angående ändrad handläggning av den kyrkliga kommunens ekonomiska angelägenheter.

Den kommunala självstyrelsen är en gammal och traditionsbunden institution, som har en fast förankring hos hela vårt folk. Det är angeläget att den kommunala självstyrelsen kan bestå inte minst därför att demokratien behöver ha en fast och bred grund hos folket självt. Den kyrkliga kommunen är den äldsta formen för denna självstyrelse. Detta var naturligt därför att socknens uppgift ursprungligen var begränsad till kyrkliga angelägenheter. När socknens eller kommunens behörighet även kom att omfatta ärenden av borgerlig karaktär förde detta så småningom till ett åtskiljande av den kyrkliga och borgerliga kommunen.

Behörighetsfrågens lämpliga uppdelning mellan den kyrkliga och borgerliga kommunen har tid efter annan varit föremål för utredningar och lagstiftningsåtgärder. Dessa ha haft sin grund i strävan efter en lämpligare organisation och en bättre finansiell prövning av kommunens utgifter. En naturlig strävan har varit att åstadkomma största möjliga enhetlighet i rätten att beskatta kommunens medborgare. Det är naturligt att olika hänsyn fått tagas när dessa frågor prövats. Tradition och prestigefrågor ha ofta påverkat ställningstagandena; fördelarna och det verkliga syftet med en reform ha ofta av dessa skäl skjutits i bakgrunden.

Den kyrkliga kommunen har av praktiska skäl fått finna sig i att dess behörighet i kommunala frågor allt mer förskjutits till den borgerliga kommunen. Den huvudsakliga motiveringen har varit, att kommunen enhetligt skall kunna pröva och avväga de kommunala utgifterna mot varandra. Vid varje omprövning av behörighetsfrågan har speciellt den kyrkliga kommunens företrädare sökt komma bort från huvudfrågan, nämligen den enhetliga prövningen och avvägningen av den beskattning som skall läggas på kommunens medborgare.

I diskussionen om skolärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen anfördes stora betänkligheter från förespråkarna för den kyrkliga kommunen. Vid 1909 års riksdag tog departementschefen upp dessa frågor till bemötande och anförde bl. a.:

»Det har vidare sagts, att överflyttandet av folkskoleväsendet inom stadsfullmäktiges maktområde innebure en brytning med en hittills i vårt land gällande princip, en brytning, vartill skäl så mycket mindre föreläge, som folkskolan nått sin nuvarande höga ståndpunkt just under den kyrkliga kommunens hägn. Förnekas kan ju icke, att genom det föreliggande förslaget

den borgerliga kommunen får sin maktsfär ökad och flyttad in på ett område, vilket förut ansetts tillhöra den kyrkliga kommunen. Av vad jag förut anfört framgår, att jag anser denna ökning av den borgerliga kommunens maktområde vara en naturlig konsekvens av folkskolebudgetens överflyttande till stadsfullmäktige, men att härigenom skulle åstadkommas någon mera betydande ändring av principiell innebörd kan jag svårligen finna. Stadsfullmäktige väljas ju i det närmaste av samma valmanskår, som bildar kyrkostämman; skolstyrelsen, nu utsedd av kyrkostämman, kommer att utses dels av stadsfullmäktige, dels fortfarande av kyrkostämman, och de rent kyrkliga myndigheterna komma, enligt vad jag har för avsikt att föreslå, att till folkskoleväsendet under dess nya organisation intaga i det närmaste samma ställning som förut. Den föreslagna förändringen är av praktisk innebörd och bör bedömas huvudsakligen från sådan synpunkt.»

Utvecklingen har även blivit att frågan om upprätthållandet av en kyrklig och en borgerlig kommunindelning med självständiga beskattningsrätter aktualiserats, och denna fråga kräver nu en förnuftig lösning. För att stimulera intresset för de kyrkliga frågorna och få till stånd en ur demokratisk synpunkt representativ församling inrättades kyrkofullmäktige, men intresset för att delta i dessa val har varit ringa. Vid senaste kyrkofullmäktigevalet deltog av de röstberättigade endast 18,2 procent av männen och 17,2 procent av kvinnorna. Det ringa deltagandet i kyrkofullmäktigevalen är icke en oväsentlig fråga. Många kunna lätt få den uppfattningen, att den kyrkliga verksamhetens upprätthållande är ett särintresse för en ringa del av befolkningen. En bredare förankring i väljarunderlaget i fråga om ansvaret för de kyrkliga ekonomiska angelägenheterna måste även ur kyrklig synpunkt i längden bli gagnelig.

Den beslutade nya kommunindelningen aktualiserar ytterligare frågan om den kommunala beskattningen, därför att de kyrkliga församlingarna icke följa sockenindelningen. Genom sammanslagning eller inkorporering ha flera kyrkliga församlingar med beskattningsrätt uppkommit inom samma borgerliga kommun. På grund av inkorporering till Uppsala stad har exempelvis staden nu tre kyrkliga församlingar; Domkyrkoförsamlingen har en utdebitering till kyrkan av 56 öre, Helga Trefaldighet 92 öre och Gamla Uppsala 66 öre per skattekrone. På landsbygden torde olikheterna bli än större, och olikheten i beskattningen inom samma borgerliga kommun kan knappast försvaras. Därest en kyrkostyrelse inom respektive församlingar fick handha de kyrkliga arbetsuppgifterna och upprätta inkomst- och utgiftsstat samt föreslå utdebitering men överlåta till den borgerliga kommunen att pröva, samordna och besluta beskattningen för hela kommunen, skulle denna olikhet undvikas och en bättre avvägning ske. Det kan icke vara lämpligt att två eller flera beskattningsorgan inom en kommun, var för sig och utan skyldighet att överlägga med varandra, skola besluta utdebiteringen inom kommunen.

Denna fråga har uppmärksamrats i ett flertal motioner till riksdagen. Redan 1919 hemställdes i en motion, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t göra hemställan om utredning, huruvida icke alla kostnader för kyrkliga ändamål ävensom för folkskoleväsendet borde beslutas och

handhavas av den myndighet, som har sig anförtrott att besluta om kommunens ekonomiska angelägenheter i övrigt. Konstitutionsutskottet föreslog en skrivelse i detta syfte och framhöll: »Granskas närmare de utgifter, vilka äro av kyrklig natur, synes uppenbart, att grundade skäl knappast kunna göras gällande mot att överföra beslutanderätten över vissa sådana utgifter till den borgerliga kommunen». Då kamrarna stannade i olika beslut i frågan, förföll densamma. Även senare ha motioner i samma syfte framförts men icke vunnit riksdagens bifall.

I en utredning 1939 framhöll kammarrådet Tom Wohlin bl. a.: »Man har för övrigt att observera, att en kyrkoförsamling, lika litet som kyrkomötet, kan betraktas såsom en exklusiv kyrklig bildning, genom vilken statskyrkan såsom sådan har att utöva av staten oberoende självstyrelse. Kyrkoförsamlingen utgör, liksom den borgerliga kommunen, ett led — bland andra — i den civila samhällsorganisationen. För denna organisation i dess helhet är det av uppenbar betydelse, att största möjliga enhetlighet upprätthålles, ej minst i avseende å de organ, som äro utrustade med beskattningskompetens».

Ur olika synpunkter kan en sammanslagning av den kyrkliga och borgerliga kommunens beskattningsorgan betecknas som angelägen. En sammanslagning måste givetvis bli föremål för en grundlig utredning, där den kyrkliga kommunens samhälleliga och rättsliga ställning blir klarlagd, samtidigt som frågan om en lämplig organisations- och styrelseform för den kyrkliga verksamheten bör ingå i utredningsarbetet.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter, jämväl i vad de avse kyrkliga ändamål, må kunna handläggas av den myndighet, som äger besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter, samt att för riksdagen framläggas de förslag vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 20 januari 1949.

John Lundberg.

Adolf Wallentheim.

Axel Jansson,
Hällefors.

Märta Öberg.

Fridolf Thapper.

J. W. Mårtensson.

Arvid Hallberg.

Lars Lindahl.

Karl Ward.

Hans Gustafsson.